

STM 1947

Whitelocke i Skara år 1653

Av Arne Aulin

© Denna text får ej mångfaldigas eller ytterligare publiceras utan tillstånd från författaren.

Upphovsrätten till de enskilda artiklarna ägs av resp. författare och Svenska samfundet för musikforskning. Enligt svensk lagstiftning är alla slags citat tillåtna inom ramen för en vetenskaplig eller kritisk framställning utan att upphovsrättsinnehavaren behöver tillfrågas. Det är också tillåtet att göra en kopia av enskilda artiklar för personligt bruk. Däremot är det inte tillåtet att kopiera hela databasen.

MEDDELANDEN OCH AKTSTYCKEN

WHITELOCKE I SKARA ÅR 1653.

AV ARNE AULIN.

Sir Bulstrode Whitelocke var chef för den extraordinära ambassad, som Cromwell år 1653 utsände till Sverige. Om sin resa och sina intryck under vistelsen vid drottning Kristinas hov berättar han i en intressant resedagbok, som år 1772 utgavs efter originalmanuskriptet av Dr Charles Morton och utkom i en ny edition av Henry Reeve år 1855. I svensk översättning trycktes den år 1777 hos Johan Edman i Uppsala.

Det är helt visst mera i förbigående som Whitelocke i sina dagboksanteckningar kommer in på musiken i det dåtida Sverige, men hans till ett femtontal uppgående uttalanden belysa många olika sidor av hov-, kyrko- och skolmusiken i vårt land, och talesmannen kan otvivelaktigt göra anspråk på en viss grad av auktoritet i hithörande ämnen. Sålunda hade han bl. a. år 1633 med den äran förestått de musikaliska anordningarna vid en maskerad vid Charles I:s hov i Whitehall. »To him in particular was committed the whole care and charge of the music for this great masque, which was so well performed, that it excelled any music that had before that time been heard in England», heter det om honom. Vid besöket i Sverige hade han även i sitt följe goda musiker från England, om man får döma av följande yttrande i dagboken: »Drottningens italienska musici kommo för att höra Whitelockes musique, som av dem mycket berömdes.»

De uppgifter, Whitelocke lämnar om musiken i Skara, förtjäna att granskas ej minst av den anledningen, att de på grund av en felöversättning i den svenska utgåvan 1777 givit upphov till en utbredd missuppfattning att det vid hans besök skulle hava förekommit säckpipemusik i Skara domkyrka.¹ I den engelska originaltexten läsa vi om Whitelockes besök i Skara domkyrka, som ägde rum måndagen den 5 dec. 1653: »In the morning he visited the cathedral church, this being a bishop's see; the church is large, and strong

¹ Även Mats Rehnberg i sin »Säckpipan i Sverige» 1943 (sid. 16) har godtagit denna uppgift.

built of the country stone, but not beautiful or curious. Many scholars were with theirs in the masters in the church in upper galleries, singing anthems to the organs and sackbuts.» Vad vi i huvudsak få reda på är alltså, att Whitelocke beretts tillfälle att åhöra skolynglingarnas sång i kyrkan, att de sjöngo växelsånger från läktare (plur.) och att de ackompanjerades av orgel och *basuner*. Upplysningarna äro i och för sig intressanta nog men ej på något sätt uppseendeväckande, de äro sakliga och förmodligen riktiga. Antingen nu musiken i kyrkan i hast arrangerats för att hedra den förnämde gästen eller han fått åhöra en helt vanlig morgonandakt eller rent av en repetition av något slag, så förefaller det ej, som om Whitelocke skulle ha reagerat nämnvärt inför det som presterats. Det synes ej ha skilt sig avsevärt från vad han var van att höra i sitt hemland. Redan detta måste anses vara ett gott betyg, ty den högt bildade diplomaten visade vid många andra tillfällen, att han var snar både till att döma och fördöma, då han ju från sin egen synpunkt sett befann sig bland idel barbarer. Såväl Whitelockes uttryck anthem som talet om flera läktare och förekomsten av basuner och orgel i förening med körsång låter oss förstå, att den konserterande stilen i kyrkomusiken omkring år 1650 var på frammarsch även i Skara.

Whitelocke berättar vidare om ett besök som han samma dag avlade i Skara gymnasium. Han ger en god bild av det dagliga livet i en 1600-talsskola, men då han ej heller i detta fall ger några upplysningar utöver det som vi redan ha oss bekant och hans iakttagelser ej giva anledning till några vidlyftigare reflexioner, kan detta korta inlägg lämpligen avslutas med dagbokens egna ord: »Från kyrkan gick Whitelocke till skolan strax intill. Den bestod av ett stort rum och däri mellan tre och fyra hundra lärjungar. Somliga av dem vid övre änden voro män på 30 år med stora skägg, men de voro lika väl underkastade äga med ris, om de förbröto sig, som de unga gossar, bland vilka de sutto. Det lockade till löje, då man såg hur omaka och värdiga dessa voro i jämförelse med de andra. Många av dem äro körsångare, och de utförde i skolan samma slags vokalmusik som i kyrkan, mer högljutt än vanligt, men icke vackrare eller skickligare.»

LITTERATUR

C. Morton — H. Reeve, A Journal of The Swedish Embassy in the years 1653 and 1654. Impartially written by the Ambassador Bulstrode Whitelocke.